

פעילות לדוגמה:

איך מבקשים סליחה

ארבע אפשרויות בארבע אגדות מן התלמוד.

מקורות:

- ◆ משנה, יומא ח, ט.
- ◆ משנה תורה, הלכות תשובה ב, יב-יד.
- ◆ בבלי, יומא פז ע"א-ע"ב.

הקדמה:

ביום הכיפורים אנו ניצבים מול שתי מערכות: אדם ואלוהיו, אדם וחברו. חטאים כלפי שמיים נסלחים ומכופרים בעקבות יום הכיפורים עצמו. חטאים של אדם כלפי חברו לא נסלחים עד שילך אדם וירצה את חברו. מכאן עולות שאלות:

- מה יקרה אם החבר אינו סולח? כמה פעמים יש לבקש ממנו סליחה?
 - מי צריך ליזום את המפגש: הנעלב או הפוגע?
 - מהן הדרכים הטובות ביותר לשכנע את החבר שיסלח לי?
 - איך מרגיש מי שמבקש סליחה?
 - מהי משמעות העלבון ואילו רגשות מעורבים בו?
- עם שאלות אלה מתמודדות האגדות שלפנינו, ומציגות מגוון אפשרויות לסיטואציה המורכבת של בקשת הסליחה.

מקורות רקע

משנה, יומא ח, ט

האומר "אחטא ואשוב, אחטא ואשוב" - אין מספיקין בגידו לעשות תשובה. "אחטא ויום הכפורים מכפר" - אין יום הכפורים מכפר.

עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו.

את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה: "מכל חטאתיכם לפני יי תטהרו" (ויקרא טז, ל) - עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" (יחזקאל לו, כה). ואומר "מקוה ישראל יי" (ירמיה יז, יג), מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל:

← אז איך מבקשים סליחה?

רמב"ם, משנה תורה, הלכות תשובה ב, יב-יד

(יב) אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו, צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו; אפילו לא הקניט את חברו אלא בדברים, צריך לפייסו ולפגוע בו עד שימחול לו; (יג) לא רצה חברו למחול לו - מביא לו שורה של שלושה בני אדם מריעיו, ופוגעין בו ומבקשין ממנו. לא נתרצה להן, מביא לו שנייה ושלישית. לא רצה, מניחו והולך לו; וזה שלא מחל, הוא החוטא. ואם היה רבו - הולך ובא אפילו אלף פעמים, עד שימחול לו: (יד) לפי שאסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס, אלא יהיה נוח לרצות וקשה לכעוס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול, מוחל בלב שלם ובנפש חפצה; ואפילו הצר לו הרבה, לא ייקום ולא ייטור.

בבלי, יומא פז ע"א

אמר רבי יצחק: כל המקניט את חברו, אפילו בדברים, צריך לפייסו, שנאמר: "בְּנֵי אִם עֲרִבְתָּ לְרֵעֶךָ תִּקְעֶתָ לְזָר כְּפִיד נֹקְשֶׁת בְּאֹמְרֵי פִיד... עֲשֵׂה זֹאת אִפּוֹא בְּנֵי וְהִנָּצַל כִּי בָאתָ בְּכַף רֵעֶךָ לְךָ הִתְרַפַּס וְרָחַב רֵעֶיךָ" (משלי ו, א-ג).
אם ממון יש בידך - התר לו פסת יד [החזר לו כספי חובך], ואם לאו - הרבה עליו ריעים [שליחים שיתנצלו בשמך].
אמר רב חסדא: וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם, שנאמר "יִשְׂרָעַל אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי וַיִּשְׂרָעַל הָעֶוְיָתִי וְלֹא שָׁוָה לִי" (איוב לג, כז).
אמר רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מטו [סליחה] מחבירו, אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים, שנאמר "אָנָּה שָׂא נָא... וְעַתָּה שָׂא נָא" (בראשית כ, יז). ואם מת, מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ואומר "חֲטָאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" (יהושע ז, כ) ולפלוני שחבלתי בו".

ארבע אגדות מן התלמוד

1

<p>רבי ירמיה, היה לו דבר לר' אבא עליו. הלך [ר' ירמיה] ישב על מפתן ביתו של ר' אבא. בזמן ששפכה אמתו מים, ניתז קילוח המים על ראשו. אמר: עשאוני כאשפה. קרא על עצמו: "מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן" (שמואל א ב, ח; תהלים קיג, ז).</p> <p>שמע רבי אבא ונפיק לאפיה. אמר ליה: השתא צריכנא למיפק אדעתך דכתוב "לך התרפס ורהב רעידך".</p>	<p>רבי ירמיה הוה ליה מילתא לרבי אבא בהדיה אזל איתיב אדשא דרבי אבא בהדי דשדיא אמתיה מיא, מטא זרזיפי דמיא ארישא. אמר: עשאוני כאשפה. קרא אנפשיה "מאשפת ירים אביון".</p>
---	--

⇐ מדרש על "לך התרפס".
איך מבקשים סליחה לפי המדרש הזה?
משאירים את האגו בבית ומוכנים גם ל"מקלחת" מהחבר, לפעמים גם ברחוב, או בכיכר השוק.
החכמים: רב ורבי ירמיה. בבל דור ראשון.
רב נפגע מר' ירמיה, ור' ירמיה בא לפייס אותו.

2

<p>רבי זירא, כאשר היה לו דבר על אדם, היה חולף ושונה לפניו וממציא לו [את עצמו] שכך יבוא [לידי בקשת סליחה] ויצא לו [הדבר] מדעתו.</p>	<p>רבי זירא כי הוה ליה מילתא בהדי איניש הוה חליף ותני לקמיה וממציא ליה כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה.</p>
--	---

⇐ לא לשמור בבטן. זה לא בריא.
מי צריך יותר את הסליחה: הפוגע או הנעלב. למי יש יותר כוח. לנפגע או לפוגע.
ר' זעירא. בבל וישראל דור שלישי. כשהיה נעלב, היה עובר לפני הפוגע כדי שיבקש ממנו סליחה.

3

רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא.
לא אתא לקמיה.
במעלי יומא דכפורי אמר איהו:
איזיל אנא לפיוסי ליה.
פגע ביה רב הונא.
אמר ליה: להיכא קא אזיל מר?
אמר ליה: לפיוסי לפלניא.
אמר אזיל אבא למיקטל נפשא.
אזל וקם עילויה
הוה יתיב וקא פלי רישא.
דלי עיניה וחזייה.
אמר ליה: אבא את? זיל, לית לי מילתא בהדך.
בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא
ומחיהה בקועיה
וקטליה.

רב, היה לו דבר על טבח אחד.
לא בא [הטבח] לפניו.
בערב יום הכפורים אמר הוא:
אלך אני לפייס אותו.
פגש בו רב הונא.
אמר לו: להיכן הולך אדוני?
אמר לו: לפייס את פלוני.
אמר: הולך אבא לקטול נפש.
הלך ובא אליו.
היה יושב וחותרך בשר.
הרים עיניו וראהו.
אמר לו: אבא אתה? לך, אין לי דבר איתך.
תוך שהוא חותרך את הבשר נשמטה עצם
הכתה אותו בגרונו
ומת.

↩ העלבון הורג. הלבנת פנים שופכת דמים. עלבון כבוש הורג את היחסים.
אבא אריכא, ותלמידו רב הונא.
(שוב) רב נפגע מטבח אחד, והולך לשיחה אישית עם הטבח.

4

רב הוה פסיק סידרא קמיה דרבי.
עייל אתא רבי חייא.
הדר לרישא.
עייל בר קפרא.
הדר לרישא.
אתא רבי שמעון ברבי.
הדר לרישא.
אתא רבי חנינא (בר) [ברבי] חמא.
אמר כולי האי נהדר וניזיל?
לא הדר.
איקפיד רבי חנינא.
אזל רב לגביה תליסר מעלי יומי דכפורי
ולא איפייס.

רב היה מקריא את הפרשה לפני רבי.
נכנס ובא רבי חייא.
חזר לתחילתה.
נכנס בר קפרא.
חזר לתחילתה.
נכנס רבי שמעון בן רבי.
חזר לתחילתה.
בא רבי חנינא בן רבי חמא.
אמר: כל פעם נחזור ונלך?!
לא חזר.
הקפיד עליו רבי חנינא.
הלך רב אצלו שלושה עשר ערבי ימי כיפורים
ולא התפייס.

↩ עכשיו רב לא נעלב אלא פוגע בר' חנינא בא חמא. ר' חנינא לא סולח.